1962 – 1963.; *Мацяк 2006* – Мацяк О. Акорди як різновид фрагментарної прози Ольги Кобилянської // Українське літературознавство. – 2006. – № 67. – С.76 – 81.; *Павличко 2007* – Павличко Д.В. Літературознавство. Критика: У 2 т. – К.: Основи, 2007. – Т. 1. – 566 с.; *Русалка Дністровая 2007* – Русалка Дністровая. / Репринтне відтворення з видання: Русалка Дністровая у Будимі. Письмом Корол. Всеучилища Пештського. 1837. – Львів, 2007. – 135 с.; *Тимків 2005* – Тимків Н. Своєрідність авторської позиції в повісті Ольги Кобилянської «Земля» // Дивослово. – 2005. – № 3. – С. 5 – 10.; *Ткачук 2002* – Ткачук О.М. Наратологічний словник. – Тернопіль: 2004. – 173 с.; *Франко 1984* – Франко І.Я. Зібр. тв. У 50 т. – К.: Наукова думка, 1984. – Т. 41.

Рецензенти: Працьовитий В.С., д-р філол. наук, проф. (Львів)
Бородіца С.В.., к.філол. наук, доц.

Ірина Бабій, доц. **(**Тернопіль)

ББК 81. 2УКР. 923
УДК 821.161.2

Оцінно-експресивний потенціал іменникових лексичних інновацій у романі «Чотири броди» Михайла Стельмаха

У статті розглядаються іменникові індивідуально-авторські новотвори, які функціонують у романі «Чотири броди» М. Стельмаха. Проаналізовано семантику та стилістичну роль іменникових інновацій. Звернено увагу на оцінно-експресивну функцію іменникових новотворів у контексті твору.

Ключові слова: *новотвір, авторський неологізм, індивідуально-авторські інновації, неолексема, лексична інновація, оказіоналізм.*

In the article the author's individual noun innovations which function in the novel «The Four Fords» by M. Stelmakh are studied. The semantic and stylistic role of noun innovations is analysed. The evaluative and expressive role of noun innovations in the novel is revealed.

Key words: *neologism, author's neologism, individual author's innovations, neo-lexeme, lexical innovation, occasionalism.*

Мова як динамічна система здатна збагачуватися, поповнюватися новими одиницями. Процес оновлення та

розширення лексичної системи мови найбільше виявляється у художньому мовленні, а одним із шляхів збагачення є введення у словесну тканину твору авторських неологізмів. Н. Сологуб зазначає, що «художнє мовлення вимагає не лише майстерного використання словникового багатства мови, якою пише письменник, а й пошуку індивідуальних форм вираження ідейно-художнього задуму письменника. Митець може відчувати недостатність засобів художнього пізнання, їх обмеженість, що стимулює пошук нових слів в естетичному освоєнні світу. Цей пошук виражається в індивідуальному словотворенні письменників» [Сологуб 1991: 88]. На наш погляд, уживання індивідуально-авторських новацій є своєрідним індикатором художньої майстерності, стильової віртуозності письменника та філігранності авторського слова. Таким майстром художнього слова є Михайло Стельмах, його індивідуально-авторський лексикон об'єднує велику кількість новотворів.

Індивідуально-авторське словотворення здавна викликало науковий інтерес. Відомими дослідниками у галузі неології є В. Русанівський, В. Чабаненко, Н. Сологуб, О. Стишов, Ж. Колоїз, Г. Вокальчук, Г. Сюта, В. Герман, Н. Адах та ін.

Мета нашої розвідки – проаналізувати семантику та функціонування іменників-інновацій у романі «Чотири броди» М. Стельмаха, а також простежити їх оцінно-експресивне забарвлення.

«Чотири броди» – це роман, «сповнений філософських роздумів, лірико-романтична дума-епопея про важкі й щасливі шляхи українського села, які пролягли через чотири броди людського життя» [Семенчук 1982: 156]. Сам автор роману зазначав, що головне у творі – це любов і вірність. Людське життя бачиться М. Стельмаху через чотири броди: «блакитний, як досвіт, – дитинство, потім, наче сон, – хмільний брід кохання, далі – безмірної роботи і турботи, а зрештою – онуків і прощання» [Стельмах 1983]. Для художнього зображення письменник застосовує виражальні можливості української мови, різноманітні мовно-стилістичні засоби, демонструючи при цьому мистецький талант живописання. Естетично вагомим засобом творення художньої картини письменника є індивідуально-авторські новації.

У романі «Чотири броди» корпус лексичних інновацій містить 560 одиниць, серед яких найбільше іменникових (327), які не зафіксовані у Словнику української мови [СУМ] та інших словниках.

Іменникові лексичні неологізми можна об'єднати у кілька лексико-семантичних груп, найчисельнішу становлять назви осіб за такими ознаками:

– рід занять, діяльність: ***бринькач***, ***верборуб***, ***ченець-садовод***, ***купець-продавець***, ***горшкограй***, ***швець-шкіродравець***, ***вервела-лірник***, ***відвідувач-медоїд***, ***старець-приплентач***, ***державобудівник***, ***світоправитель***, ***дяк-викрутень***, ***крамар-пройда***, ***гешефтяр***, ***лавушник***, ***професор-життєлюб***, ***кликач***, ***дяк-заброда***, (*Оглянувшись, побачив* ***вервелу-лірника*** (с.121); *...люблю пасіку, і менше її* ***відвідувачів-медоїдів*** (с.141);

– внутрішні якості, властивості: ***заздренник***, ***ненаситець***, ***полохливець***, ***головодур***, ***безчесник***, ***жеребило***, ***перебірник***, ***жорстокосердець***, ***потакач***, ***гріхоплут***, ***доброчесник***, ***злостивець***, ***невдячниця***, ***кроволюб***, ***скоробрех***, ***людозвір***, ***слизькоумець***, ***запопадник***, ***кислій***, ***кручений-верчений***, ***ласкавочка***, ***гонивітер***, ***лискуха***, ***продайдуша***, ***бабодур***, ***прошупанство***, ***похмурниця***, ***ненажерець***, ***настирливець***, ***настирник***, ***недовіра***, ***нудисвіт***, ***мамлюк*** (*...похнюпився Кириленко, хоча й не належав до тих, які звуться* ***кисліями*** (с.407); – *Одумайся, Семене. Нащо тобі цей гріх, коли ти чоловік, а не* ***продайдуша*** (с.499); – *Хоч під три чорти, якщо не вистачить кебети знайти кращої дороги. Тільки* ***мамлюкам*** *отаким, як Стьопочка, не попадайтесь* (с.594);

– розумові здібності: ***тупоум***, ***нерозумець***, ***безклепка***, ***одуркуватий***, ***пришелепок*** (*Від розумних більшовиків нам уся біда йде, а за* ***нерозумців*** *чи тих, хто квасить душу в горілці, тримайся руками й ногами* (с.152); – *Дочекаєшся,* ***одуркуватий***, *два метри осібного наділу* (с.532); – *Що там у тебе,* ***пришелепок****, горить?* (с.538));

– зовнішній вигляд, риси портрету, частини тіла тощо: ***дужень***, ***волохань***, ***зеленооччя***, ***животисько***, ***нижчеспиння***, ***дебелище***, ***щетиння***, ***оглоблі-ручища***, ***очі-волошки***, ***задрипа***, ***руки-оцупки***, ***зачуманий*** (*Безбородько безпорадно розводить свої* ***оглоблі-ручища*** (с.392); *...і така невимовна туга стоїть у її*

очах-волошках (с.407); *– І хоч не хотів, а згадав оте* ***зеленооччя****, в якому тісно було полум'ю і чаду любощів* (с.58));

– соціальний стан, матеріальне становище: ***голоп'ятник*** (*Я тобі,* ***голоп'ятнику****, згадаю і ночівлю, і рідню, та так згадаю, що ти й дітям закажеш глузувати* (с.545));

– узагальнювальна оцінка особи: ***ложкохват***, ***мудригайло***, ***випорток***, ***вибрудок***, ***безщасник***, ***харцизяки-пересмішники***, ***відьмуга***, ***панночка-проноза***, ***вулишник***, ***придибайло***, ***поплентач***, ***вихилясниця***, ***снивода***, ***вертопрах***, ***виплодок***, ***непоштивець***, ***жертводавець***, ***виривач***, ***гнидюк***, ***сушиголова***, ***увивач***, ***невикрут***, ***гнилюк***, ***падлюга***, ***посміття***, ***підхвіст***, ***дрантюх***, ***пропияка***, ***нелюдько***, ***простюха***, ***здобишник***, ***оглашенник***, ***трупожер***, ***окаянниця***, ***потерть***, ***кривосудець***, ***посполюдина***, ***недоламок***, ***магула*** (*– Це, певне, сочиняли такі* ***кривосудці****, що самі ходять до жінок з порожніми руками* (с.523); *– Ти, бачу, не по роках клепаний на язик. Що ж,* ***непоштивцю****, тобі, може, за походеньками та гульками й нема часу для мене…* (с.147); *І там поліцаї* ***дрантюхами*** *– без форми ходять?* (с.465); *– Ось я з тебе, гітлерівський* ***підхвіст****, пущу ледачу кров…* (с.463));

2) назви тварин, птахів, риб: ***напівхудобина***, ***окунці-матросики*** (*– ...Потім підходить черга до* ***окунців-матросиків*** (с.521));

3) назви рослин, плодів, квітів тощо: ***дуб-довговік***, ***первоцвіття***, ***цар-колос***, ***дивдерево***, ***верба-підліток***, ***сіно-солома*** (*До колоса, до* ***цар-колоса*** *Данило мав незмінний трепет душі, чекав із ним зустрічі…* (с.131); *...пішов блукати в луги, які вже на своїх долонях тримали зелень і перші кетяги* ***первоцвіття*** (с.101); *Скрадаючись, він* (Стах – І.Б.) *дійшов до крайнього перед узбіччям* ***дуба-довговіка****, вріс у нього* (с.67));

4) назви предметів, машин, речовин, продуктів харчування тощо: ***човни-душогубки***, ***первенець-комбайн***, ***сміття-терміття***, ***сорочка-чумачка***, ***передснідання*** (*Глянув Магазаник на здорованя в свіжому з полиском костюмі, у свіжій* ***сорочці-чумачці****, і не повірив собі* (с.356); *А наш* ***первенець-комбайн*** *справно працює у вас?* (с.163); *– Ви не зголодніли? Може, щось принести на* ***передснідання****? – і навіть у цьому "передсніданні" вчувається їдь* (с.252);

5) назви елементів ландшафту, географічних об'єктів тощо: ***низоділ***, ***глухолісся***, ***розпутище*** (*Ось ходіть погляньте, як ми отаборились у* ***глухолісі****, яку землянку зробили…* (с.382); ***Низодолом*** *та левадками, де сива трава дихає туманом, він* (Чигирин – І.Б.) *випетлює на городи…* (с.414));

6) назви явищ природи, її стану: ***метелиця-хурделиця***, ***роса-сльоза***, ***сонцеграй***, ***осмерк***, ***місяць-білогривець***, ***притемень*** (*–…А що нам та* ***метелиця-хурделиця****? Ноги ж і не позичені, і не куповані! Хіба ти не любиш завію?* (с.276); *Він побачив на полі своє жито з туманцем, з* ***росою-сльозою*** *і почув свою росину на віях* (с.243); *З ярмаркової колотнечі … виїхали в рожевий надвечірній* ***сонцеграй****, що м'яко треммтів над обважнілими нивами…* (с.122); *…і* ***місяць-білогривець*** *не може просвітити її* (с.7));

7) назви збірних понять: ***вересняк***, ***юрмовисько***, ***папір'я*** (у зн. 'гроші') (*Комусь любов, а комусь* ***папір'я****…* (с.272); *…він* (Лаврін – І.Б.) *одвертається од Магазаника, кидає погляд на ярмаркове* ***юрмовисько*** *й незворушно думає про своє* (с.113));

8) назви абстрактних понять:

а) назви емоцій, відчуттів, психічного стану особи: ***поневага***, ***безжур'я***, ***надія-безнадія***, ***жалі-тривоги***, ***кволість-знемога***, ***нестямство***, ***п'янкість***, ***клекіт-сміх*** (*…а біля неї увивається закоханець, що має в очах любов та молодече* ***безжур'я*** (с.114); *І тоскно стало Магазанику, … і не почує для себе звабливого* ***клекоту-сміху*** (с.43); *…насупився Магазаник, маючи сьогодні від Лавріна не шанобу, а* ***поневагу*** (с.114));

б) назви якостей, внутрішніх властивостей особи: ***честивість***, ***нечестивість***, ***твердосердність***, ***жорстокосердя***, ***ненаситство***, ***шанолюбство***, ***гидомирство***, ***бабодурство***, ***гріхоплутство***, ***худобство*** (*Що ж воно таке: запізне каяття, чи сум за тією* ***честивістю****, що оминула його?* (с.367); *Та, похиливши голову, стримав себе, бо знав* ***твердосердність*** *Безбородька. Видко, назавше зв'язав їх чорт бісовим мотузочком* (с.361); *Коли ситість пом'якшила* ***жорстокосердя*** *начальнику допоміжної поліції…* (с.532); *Що ж у тобі, Ступаче? Ложка підлості, ложка догідливості й відро* ***шанолюбства****! Так невже ця суміш має нести комусь загибель?* (с.237); *Таки пропадає наш*

вік через солодкий дурман любощів чи ***бабодурства****. Аби не прогнав бог Єву із раю, спокійніше було б на землі* (с.42 – 43);

в) назви мисленнєвих процесів: ***розмисл***, ***агромисль***, ***жаль-думка*** (*Як не злякається, то щось порадить, бо має і розум, і* ***розмисл*** *у голові* (с.265); *...й навіть розкидався такими словами, як: хуторянство, консерватизм, тупцювання* ***агромислі*** (с.184); *З такими* ***жалями-думками*** *й вона увійшла в сон* (с.232);

г) назви дій, процесів та їх результатів: ***підмова-облуда***, ***зазови***, ***статки-набутки***, ***одцвіт***, ***розкопище***, ***полигання***, ***колінкування***, ***знавісніння***, ***вертійство***, ***гречкосійство***, ***печерування***, ***підшепіт***, ***приключка***, ***лементація***, ***даяння***, ***медоточивість***, ***мочемордіє***, ***винопиття***, ***старостування-правування***, ***облудство***, ***зустріч-прощання***, ***глаголаніє***, ***переслух***, ***уїдання***, ***туманення***, ***добичництво***, ***лихомовство***, ***клопотарство***, ***мартопляство***, ***праволомство***, ***косарщина***, ***зажинщина*** *(–...Він, перелесник, забив тобі солодкою* ***підмовою-облудою*** *баки, а ти одразу й повірила* (с.43); *– ...А з чого ти почнеш своє* ***старостування-правування****?* (с.368); *– Поживши на світі, надивившись на всяке* ***вертійство****, я таки повірив одному письменнику: вся історія людей – се історія обману* (с.150); *Зап'єш* ***косарщину****, зап'єш* ***зажинщину*** *– та й думай про кожуха і дорогу на Сибір* (с.113*); – ...Це ж треба стати і орачем, і сіячем, і город упорати, ... і спекти, і обшити, ... і дітям дати толк. За таким* ***клопотарством*** *і літа, і брови зів'януть* (с.39); *– Еге, лихо дзвонить якийсь? Твій Кундрик аж труситься розказати комусь про свої* ***мартопляства*** (с.44); *– ...Пане старосто, скажіть їм щось на це* ***праволомство*** (с.579); *– Ану покинь мені* ***глаголаніє****! Бери свій папірець – і ходімо* (с.463); *– А про моїх дітей і внуків нема ні слуху, ні* ***переслуху*** (с.472));

ґ) назви часових відрізків, пори року, доби: ***передзим'я***, ***переджнивність***, ***нічка-петрівочка***, ***нічка-зводниця***, ***літопровід*** (*Уже й зараз, в* ***передзим'я****, фунт хліба коштує три карбованці, а зима ж і недозимок великий мають рот* (с.58); *– А люди відпочивають собі, бо коротка* ***нічка-петрівочка****...*(с.175); *А решту вже довершить* ***нічка-зводниця*** *та хміль поцілунків* (с.254)).

Серед усіх індивідуально-авторських новацій М. Стельмаха найбільшу групу складають неолексеми на позначення осіб. Такі назви характеризують персонажів за внутрішніми якостями, рисами характеру (***жорстокосердець***, ***доброчесник***, ***заздренник***, ***ненаситець***, ***скоробрех***, ***продайдуша***, ***головодур*** та ін.); за зовнішнім виглядом (***дужень***, ***дебелище***, ***задрипа*** та ін.); за розумовими здібностями (***тупоум***, ***нерозумець***, ***безклепка***, ***одуркуватий***, ***пришелепок***); за родом занять, діяльністю (***гешефтяр***, ***світоправитель***, ***бринькач***, ***ченець-садовод***, ***купець-продавець***, ***відвідувач-медоїд*** та ін.).

Велику групу у романі становлять оказіональні іменники, що містять негативну оцінність. За допомогою них письменник чітко виражає власне ставлення до героїв. Так, свою зневагу до зрадників, брехунів, злодійкуватих і підлих героїв, осуд їх учинків М. Стельмах висловлює за допомогою лексем: ***нелюдько***, ***потерть***, ***вибрудок***, ***виплідок***, ***підхвісток***, ***простюха***, ***окаянниця***, ***недоламок***, ***напівхудобина***, ***безчесник***, ***жеребило***, ***ненаситець*** та багато інших. Такі оказіональні іменники утворені від твірних слів, які самі містять знижене стилістичне забарвлення, а саме: ***вибрудок***, ***посміття***, ***гнилюк***, ***гнидюк***, ***падлюга***, ***випорток***, ***драntюх***, ***трупожер*** та ін.

Особливістю індивідуальної словотворчості М. Стельмаха є те, що сам письменник дає пояснення, розгорнутий коментар семантики неолексем, наприклад: – *От ходім до хати, я тобі й розповім про цього* ***випортка****, що тільки й знає – лічити чужі гроші і гріхи* (с.44); *...Він же,* ***вибрудок****, одразу трьом жінкам голову морочить, а тепер на четверту, чи на її воли, накинув більма* (с.44); – ***Тупоум*** *він. Уже й виріс, та розуму не виніс. Тяжко буває людині дорости до людини…* (с.32); *...стали на порозі двоє цивільних: один – високе і носате* ***дебелище****, що аж зігнулося, аби не набити лоба в дверях…* (с.356). Такими поясненнями М. Стельмах презентує і підсилює оцінно-експресивну характеристику персонажа. Увиразнює авторське бачення того чи іншого персонажа вживання поряд кількох оцінних назв, наприклад: *Магазаника аж затрусило: хто б уже говорив йому про чесність, тільки не цей* ***скоробрех***, ***баболюб*** *і* ***гешефтяр****, який пучки протер на слизькому карбованцеві* (с.328); *– Скільки живу, а вперше бачу такого ката. Чи ти не з пекла*

родом?.. Ізиді, породження єхидни, ізиді, дрібноголовий ***слизькоумець****! Ізиді,* ***чорнозрячий****!* (с.365).

У галузі іменникової індивідуально-авторської номінації М. Стельмаха окреме місце займають складні слова-оказіоналізми, які у романі часто виконують оцінно-експресивну роль. Загалом «складні слова дозволяють конденсувати зміст складного характеру, який виражається, як правило, словосполученнями. Саме ця конденсованість змісту дає змогу … передавати складні оцінні моменти за допомогою одного слова» [Сологуб 1999, 47]. Як правило, оказіональні іменникові композити, ужиті в романі "Чотири броди", – етимологічно прозорі, вони переважно двоосновні й утворені за словотворчими законами сучасної української мови.

Особливістю іменникових неолексем-композитів М. Стельмаха є сполучення, об'єднання в одне слово двох компонентів, один з яких називає особу за віком, за діяльністю і под., а другий компонент містить оцінну семантику, наприклад: *Колись він був наймитчуком у такого* ***дяка-викрутня****, якого навіть попи називали сатаною* (с.272); *І тоді в розмову втрутився* ***крамар-пройда****…, що саме приїхав із сусіднього села купити чи вициганити в батька меду* (с.301). Як правило, такі твірні компоненти містять негативну оцінку, рідко – позитивну, наприклад: *Набивай кендюх та згадуй повчання одного* ***професора-життєлюба*** (с.358).

В авторському лексиконі М. Стельмаха знаходимо складні лексичні інновації, що становлять собою поєднання двох синонімічних або подібних за значенням лексем, наприклад: ***метелиця-хурделиця***, ***жалі-тривоги***, ***кручений-верчений, кволість-знемога***, або ж повністю однакових, наприклад: ***вопрос-питання*** (вопрос – рос.) тощо. В таких випадках оцінно-експресивне значення виражається ще з більшою силою. Так, з метою змалювання емоційного стану персонажа автор уживає композити, що є поєднанням двох експресивно забарвлених лексем, наприклад: *– Хоч би живим повернувся, – і всі материнські* ***жалі-тривоги*** *прокинулись у душі Марини* (с.417). Рідше складні іменникові новотвори побудовані на основі двох антонімічних за значенням лексем, наприклад, ***надія-безнадія***

(*Той день, коли вона* (Мирослава – І.Б.) *довідалась про все, став її згубою і болючим чеканням* ***надії-безнадії*** (с.274).

Про багатство та оригінальність Стельмахового слова свідчить і той факт, що іменникові новотвори, вжиті у романі «Чотири броди», можна об'єднати в синонімічні ряди, наприклад, на позначення чоловіка-бабія – ***бабодур***, ***головодур***, ***жеребило***, ***гріхоплут***; жорстокої людини – ***людозвір***, ***жорстокосердець***, ***кроволюб***; хитрої людини – ***кручений-верчений***, ***слизькоумець***; нерозумної людини – ***тупоум***, ***безклепка***, ***одуркуватий***, ***нерозумець*** та ін.

Показовим для індивідуально-авторського образотворення М. Стельмаха є вживання назв рослин, тварин на позначення осіб. Письменник зіставляє риси характеру персонажа із традиційними образами, опираючись на мовну традицію. Так, хитру, підступну людину називає ***лисом-корсаком*** (*– Ох і лестун ви, Семене, прямо* ***лис-корсак****! – подобрішав Ступач* (с.123); міцну, кремезну людину – ***дубом-довговіком*** (*– Чого це на божій? Ви ще – як* ***дуб-довговік****, – вичавив крізь образу…* (с.25). У таких випадках письменник наслідує давні фольклорні традиції, застосовуючи народну символіку.

На позначення осіб М. Стельмах уживає субстантивовані прикметники. Нерідко такі неолексеми ужиті у ролі звертань, наприклад: *– Дочекаєшся,* ***одуркуватий****, два метри осібного наділу* (с.532); *– ...Мав ти,* ***страхолюдний****, родитися людиною, та вилупився чортом* (с.534); «*Чого тобі,* ***хребетосилий****? Що ти пасеш своїми буркалами: чиюсь копійку чи душу?»* (с.121). Такі новотвори також виконують виразну оцінно-експресивну роль і, як правило, містять знижене забарвлення, називаючи негативні риси характеру персонажів.

Особливістю індивідуально-авторського слововживання М. Стельмаха є вживання одного і того ж новотвору в кількох контекстах, наприклад, лексему ***людозвір*** з властивою їй негативною оцінністю знаходимо в таких реченнях: *– Чого не знаю, того не знаю, тільки в душі й очах померкло, бо* ***людозвір*** *не пожаліє нас, – навмисне говорить політично для Кундрика* (с.329); *– ...Безбородько – це дідько, що й на чужому, навіть гадючому, яйці буде сидіти… Чому тобі цей* ***людозвір*** *не сказав, що говорять про Україну Гіммлер і Кох?* (с.513). З аналогічним

оцінно-експресивним навантаженням автор уживає лексему ***жеребило*** у таких контекстах: *Він заспокійливо кладе п'ятірню на блузку жінки, та б'є його, сичить: «**Жеребило»*** (с.549); – *Чоловіки чи розпусне тіло? – навіть Магазаник не витерпів патякання **жеребила.** – Де ж ти свою жінку покинув?* (с.154).

Ідіостилю М. Стельмаха властиве вживання узуальних лексем із новим, незвичним для них значенням. Так, оригінальним є вживання іменника ***недовіра*** на позначення особи, наприклад: – *Замовч, **недовіро**, бо навіки заснеш! А перед цим і сукровицею заридаєш!* (с.534) тощо.

Оцінно-експресивний потенціал простежуємо і в оказіональних лексемах з абстрактним значенням. Назви емоцій, відчуттів чи якостей, властивостей особи пов'язані насамперед з персонажами позитивними чи негативними. Однак і тут спостерігаємо домінування негативно забарвлених лексем на зразок: ***твердосердність***, ***жорстокосердя***, ***ненаситство***, ***гидомирство***, ***бабодурство***, ***худобство***, ***гріхоплутство***.

Оказіональні іменники-назви дій, процесів та їх результатів теж не позбавлені зниженого забарвлення, оскільки прямо пов'язані з їх виконавцями, які часто є негативними персонажами у романі, наприклад: ***вертійство***, ***підмова-облуда***, ***мочемордіє***, ***облудство***, ***лихомовство***, ***мартопляство*** та ін. Хоча деякі оказіональні лексеми залишаються стилістично нейтральними, наприклад: ***старостування-правування***, ***статки-набутки***, ***клопотарство***, ***винопиття*** та ін.

Роман «Чотири броди» демонструє майстерність Стельмаха-психолога і Стельмаха-художника. Письменник тонко проникає в духовний світ персонажів, окреслює їх позитивні чи негативні риси характеру. Одним із дієвих засобів художнього зображення М. Стельмаха є індивідуально-авторські новотвори, які допомагають глибоко, багатогранно та влучно відтворювати внутрішнє життя героїв, дають узагальнену оцінку їх вдачі, їх учинкам. З любов'ю, повагою та захопленням письменник говорить про працьовитих і щедрих душею селян-трудівників.

Лексичні інновації М. Стельмаха відзначаються семантико-естетичним розмаїттям та поліфункціональністю. Вони увиразнюють індивідуально-авторське мовлення, збагачують образну систему художньої мови письменника.

Література: *Семенчук 1982*: Семенчук І. Михайло Стельмах. Нарис творчості. – К.: Дніпро, 1982. – 228 с.; *Сологуб 1999*: Сологуб Н. Мовний портрет Яра Славутича. – К.: Дніпро; Віні-пеґ: Українська Вільна Академія Наук, 1999. – 152 с.; *Сологуб 1991*: Сологуб Н. Мовний світ Олеся Гончара. – К.: Наукова думка, 1991. – 138 с.; *Стельмах 1983*: Стельмах М. Твори: В 7-и т. – Т.6. – К.: Дніпро, 1983. – 606 с.; *СУМ*: Словник української мови. – К., 1970-1980. – Т.1-11.

Бабий И.М. Оценно-экспрессивный потенциал лексических инноваций-существительных в романе "Четыре брода" М. Стельмаха.

В статье рассматриваются индивидуально-авторские новообразования-существительные, которые функционируют в романе "Четыре брода" М. Стельмаха. Проанализированы семантика и стилистическая роль инноваций-существительных. Обращено внимание на оценно-экспрессивную функцию новообразований-сущесвительных.

Ключевые слова: *новообразование, авторский неологизм, индивидуально-авторские инновации, неолексема, лексическая инновация, окказионализм.*

Рецензенти: Струганець Л.В., д-р філол. наук, проф. (Тернопіль)
Журба С.В., к.філол. наук, доц. (Кривий Ріг)

Оксана Косінова, здобувач (Нова Каховка)

УДК 821.16.091
ББК 83.3 (4 Укр)

Музично-композиційна побудова поетичних творів Павла Тичини

У статті розглядаються синтетичні особливості творчого доробку Павла Тичини – поета, художника, хорового диригента, композитора, науковця, громадського діяча. У центрі уваги – музично-жанрова різноманітість поезій автора. Застосовування принципів музичної композиції у здійсненні синтезу поезії та музики розкриває природу музичності творчості Тичини, що дозволяє трактувати його творчий доробок як певний літературно-мистецький феномен на тлі поетичних пошуків ХХ століття.

Ключові слова: *поезія, музичний жанр, рондо, ронделі, сонатна форма, опера, симфонія.*